

Doelgericht werken aan leesbevordering op het mbo

1. Inleiding

Leesbevordering krijgt nauwelijks aandacht op het mbo. Dat is aan de ene kant heel verklaarbaar. Om te beginnen staat de mbo-student niet bepaald bekend als boekenliefhebber, dus waarom zou een school hier tijd en moeite in steken? Bovendien heeft het lezen van fictie geen verplichte plek in het onderwijsprogramma, dus ook vanuit dat oogpunt ervaren scholen geen prikkel om leesbevordering een plek te geven. De uren Nederlands zijn bovendien ook hard nodig voor allerlei andere onderwerpen. Aan de andere kant zou je juist verwachten dat mbo-scholen stevig zouden inzetten op leesbevordering, aangezien het taalvaardigheidsniveau van de studenten door veel docenten als onvoldoende wordt beoordeeld en lezen voor het plezier een bewezen, substantiële bijdrage levert aan de taalontwikkeling. Lezen voor het plezier heeft een positief effect op diverse taaldomeinen, waaronder ‘begrijpend lezen’ en ‘woorden-

schat' (Mol & Bus 2011; van Steensel e.a. 2016). Alle reden, dus, om mbo-studenten te motiveren om vaker een boek op te pakken. In deze presentatie gaan we in op het leesgedrag van mbo-studenten, krijgen deelnemers handvatten om doelgericht met leesbevordering op het mbo aan de slag te gaan en bespreken we de plek van leesbevordering in het taalbeleid.

2. Het leesgedrag van mbo-studenten

Meten is weten. Daarom heeft het landelijk leesbevorderingsprogramma 'Kunst van Lezen' aan Sardes gevraagd om een monitor te ontwikkelen waarmee het leesgedrag van mbo-studenten en het leesbevorderende gedrag van mbo-docenten in kaart kan worden gebracht. Aan het onderzoek deden zes locaties van vier ROC's mee, met in totaal ruim 550 studenten in het eerste en tweede leerjaar van het mbo en iets minder dan 50 van hun docenten. Hoewel de resultaten niet representatief zijn voor de totale mbo-populatie in Nederland (het gaat alleen om de eerste twee leerjaren en niveau 4 is oververtegenwoordigd), geven ze toch een aardige indruk van de huidige stand van zaken. Hieronder enkele saillante bevindingen.

2.1 Leesplezier

Een kleine meerderheid van de studenten (52%) geeft aan lezen erg leuk of best leuk te vinden. Ook blijkt – niet verrassend – dat vrouwelijke studenten positiever staan tegenover lezen dan mannelijke studenten. Overigens betekent lezen leuk vinden nog niet dat de studenten ook veel lezen: 40% leest nooit voor zijn plezier in de vrije tijd; 30% minstens een keer per jaar. Uit gesprekken met studenten blijkt dat de houding tegenover lezen vaak wel positief is (ook omdat zij weten dat lezen belangrijk is voor de taalvaardigheid), maar dat deze houding zich niet vertaalt in frequent lezen. Studenten noemen verschillende redenen om niet te lezen: “ik ben gewoon te lui om naar de bibliotheek te gaan”, “ik kan geen boeken vinden die mij aanspreken” of “ik vind het leuker om te gamen”.

2.2 Leesvaardigheid

Interessant is dat studenten in grote meerderheid aangeven lezen niet moeilijk te vinden. Slechts 6% antwoordt volmondig 'ja' op de vraag of ze lezen moeilijk vinden. Dat beeld vormt een sterk contrast met wat uit ander onderzoek bekend is over de taalvaardigheid van mbo-studenten. Ook de docenten in het onderzoek kijken heel anders tegen de taalvaardigheid van hun studenten aan. Van de docenten is slechts een op de drie het eens met de stelling dat het leesvaardigheidsniveau van zijn of haar studenten voldoende is.

2.3 Leesvoorkeuren

In het onderzoek is ook naar de leesvoorkeuren van de studenten gevraagd. Mannen en vrouwen blijken hierin sterk te verschillen. Bij mannen bestaat de top-5 achtereenvolgens uit (van 1 naar 5): ‘oorlog’, ‘sport’, ‘spanning en avontuur’, ‘voetbal’ en ‘geschiedenis’. De top-5 van vrouwen is ‘liefde en romantiek’, ‘levensverhalen’, ‘spanning en avontuur’, ‘waargebeurde verhalen’ en ‘leven en dood’. Dit soort gegevens kan de beheerder van de schoolbibliotheek gebruiken om ervoor te zorgen dat de collectie zoveel mogelijk aansluit op de voorkeuren van de studenten. Dat is een belangrijk punt, want een op de drie gebruikers van de schoolbibliotheek vindt de boekencollectie niet aansprekend.

3. Werken met monitorgegevens

Wat maakt gegevens zoals hierboven nu nuttig voor een afzonderlijke mbo-school? De monitor bevat per school een schat aan gegevens over het leesgedrag en de leesvoorkeuren van de studenten en over het leesbevorderend gedrag van de docenten. De school kan die gegevens op verschillende manieren gebruiken:

- de gegevens over leesplezier kunnen gebruikt worden als maatstaf voor succes van het leesbevorderingbeleid (voorbeelddoel: het percentage studenten dat aangeeft positief tegenover lezen te staan stijgt);
- de gegevens over leesvaardigheid kunnen gebruikt worden om de docenten te door-dringen van de discrepantie tussen hun eigen percepties en die van de leerlingen en om het pleidooi voor meer aandacht voor leesplezier te onderbouwen;
- de gegevens over leesvoorkeuren kunnen gebruikt worden bij het beheer (of het opzetten) van de bibliotheek in de school, bij de keuze van collecties die via de openbare bibliotheek de school in komen of bij gesprekken met klassen over leesgedrag en leesvoorkeuren (‘herkennen jullie dit beeld?’).

Meer in het algemeen kunnen de gegevens in het kader van taalbeleid gebruikt worden om:

- een heldere stand van zaken vast te stellen (‘nulmeting’);
- precieze doelen te formuleren voor het leesbevorderingsbeleid (‘wat willen we volgend jaar bereiken?’);
- opbrengsten te meten (‘hoe is de score op de betreffende doelen veranderd?’);
- opbrengsten te evalueren (‘hoe verklaren we de ontwikkeling in de scores?’);
- cyclisch verder te werken aan leesbevorderingsbeleid (‘welke doelen kiezen we voor volgend jaar, n.a.v. het huidige beeld in de monitor?’).

4. Leesbevordering in het taalbeleid

In een adequaat taalbeleidsplan krijgt leesbevordering in het mbo een zichtbare plek, naast of binnen het taalonderwijs. Via het taalbeleid worden leesvaardigheid en leesplezier systematisch en structureel aangepakt. Hieronder geven we een aantal handreikingen om leesvaardigheid en leesplezier in het taalbeleid in te bedden. We kijken daarbij telkens naar inbedding in de taallessen, inbedding in de vaklessen en inbedding buiten de lessen (zie ook: Bolle 2010).

Taalbeleid	
Taalonderwijs	Leesbevordering
<p>Taallessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> lees- en schrijfvaardigheid verbeteren. • <i>Focus:</i> woordenschat; leesstrategieën; schrijfstrategieën; algemene kennis. • <i>Materiaal:</i> methoden; gevarieerde tekstsoorten zoals handleidingen, instructieteksten en artikelen uit vakbladen. 	<p>Taallessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> leesplezier stimuleren en leeservaring opdoen. • <i>Focus:</i> kennismaken met boeken, genres, schrijvers; leren het juiste boek te vinden; praten over boeken en over lezen; vrij lezen (30-60 minuten per week). • <i>Materiaal:</i> nieuwe boeken uit de (school)bibliotheek; eigen boeken van docenten en studenten; tijdschriften; kranten.
<p>Vaklessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> verbeteren van tekstbegrip en begrip van instructies. • <i>Focus:</i> ondersteuning bij taalproblemen in de beroepsgerichte vakken; woordenschat; leesstrategieën. • <i>Materiaal:</i> methoden; een gevarieerd aanbod aan teksten die verband houden met het beroep, zoals teksten om vak-kennis en -theorie over te brengen, artikelen uit vakbladen of handleidingen die aansluiten bij het beroep. 	<p>Vaklessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> leeservaring opdoen. • <i>Focus:</i> tijd voor vrij lezen op het rooster (ongeveer 15 minuten per dag). • <i>Materiaal:</i> boeken uit de (school)bibliotheek; eigen boeken; boeken passend bij de opleiding (studenten uit de politietoeleidingstrajecten lezen bijvoorbeeld misdraadromans); vakbladen; handleidingen.
<p>Buiten de lessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> remediëring. • <i>Focus:</i> extra ondersteuning op specifieke taaldomeinen voor studenten met hardnekkige taalachterstanden. • <i>Materiaal:</i> materiaal dat ook in de betreffende lessen wordt gebruikt. 	<p>Buiten de lessen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doel:</i> lezen buiten de lessen stimuleren. • <i>Focus:</i> leescultuur zichtbaar maken op verschillende plekken in de school; leeservaring opdoen. • <i>Materiaal:</i> permanente en tijdelijke boekencollecties die makkelijk toegankelijk zijn; uitleensysteem.

Tabel 1 – handreikingen om leesvaardigheid en leesplezier in het taalbeleid in te bedden.

5. Besluit

Ondanks alle inspanningen op het gebied van taaltoetsing, taallessen en steunlessen slaagt het mbo-onderwijs er niet in om de taalachterstanden bij studenten geheel weg te werken. Het stimuleren van leesplezier is een effectieve, maar tevens onderschatte en onderbenutte aanpak om de taalontwikkeling van studenten te bevorderen. Diverse onderzoeken en adviezen die het afgelopen jaar het licht zagen, wijzen hierop (zie met name het advies ‘Lees!’ van de Raad voor Cultuur & de Onderwijsraad 2019). Mbo-scholen kunnen zelf de keuze maken om deze weg in te slaan en het profijt van leesbevordering te ervaren.

Tijdens mijn presentatie op de HSN-conferentie krijgen de deelnemers inzicht in de effectiviteit van lezen voor het plezier en maken zij kennis met de wijze waarop monitorgegevens gebruikt kunnen worden om het leesbevorderingsbeleid op hun eigen school doelgericht vorm te geven.

Referenties

- Bolle, T. (2010). *Drieslag Taal – Praktijkboek Taalbeleid Nederlands in het MBO*. Amsterdam: ITTA.
- Broekhof, K. & T. van Velzen (2017). *Meer lezen, beter in taal MBO: effecten van lezen op de taalontwikkeling*. Amsterdam: Kunst van Lezen.
- Mol, S. & A. Bus (2011). “Lezen loont een leven lang: de rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 12 (3), p. 3-15.
- Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (2019). ‘Lees! Een oproep tot een leesoffensief’. Online raadpleegbaar op: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2019/leesadvies/item7769>.
- Steensel, R. van, L. van der Sande, W. Bramer & L. Arends (2016). *Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.